

Львівський національний університет імені Івана Франка
Філологічний факультет
Кафедра української мови імені професора Івана Ковалика

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан філологічного факультету
Проф. Пилипчук С.М. _____
«30» серпня 2018 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Українська літературна мова і історичному аспекті

галузь знань	<u>01 Освіта / Педагогіка</u>
спеціальність	<u>014 Середня освіта</u>
спеціалізація	<u>Українська мова і література</u>
факультет	<u>філологічний</u>

Робоча програма **Українська літературна мова в історичному аспекті** для студентів за спеціальністю 014 Середня освіта спеціалізації Українська мова і література «30» червня 2018_ року - 15 с.

Розробники: (вказати авторів, їхні посади, наукові ступені та вчені звання) доц., канд. філол. наук Висоцька Т.Й.

Робоча програма розглянута на засіданні кафедри української мови імені проф. Івана Ковалика
Протокол № 1 від «30» серпня_2018 р.

Завідувач кафедри Купчинська З.О.

_____ (Купчинська З.О.)

(підпис)

(прізвище та

ініціали)

«30» серпня 2018 р.

Затверджено Вченою радою філологічного факультету

Протокол № 1 від «30» серпня_2018 р.

«30» серпня 2018 р. Голова _____ (_____)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, спеціалізація, освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань <u>01 Освіта / Педагогіка</u>	Нормативна (за вибором)	
	Спеціальність <u>014 Середня освіта</u>		
Модулів – 3	Спеціалізація: Українська мова і література	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 3		3й	-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання _____		Семестр	
(назва)			
Загальна кількість годин - 90		3-й	-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3 самостійної роботи студента - 2,5	Освітній рівень: бакалавр	Лекції	
		32 год.	год.
		Практичні, семінарські	
		16 год.	год.
		Лабораторні	
		год.	год.
		Самостійна робота	
		42 год.	год.
Індивідуальні завдання: год.			
Вид контролю: екзамен			

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання - 61%

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета курсу – зорієнтувати студента в основних внутрішньомовних і позамовних чинниках формування і становлення української літературної мови.

Цілі курсу «Українська літературна мова в історичному аспекті» передбачають:

- розуміння головних процесів виникнення, формування і розвитку української мови;
- виявлення й осмислення ролі позамовних чинників у становленні української літературної мови;
- усвідомлення мови як суспільного явища;
- уміння фахово аналізувати мовні явища завдяки набутим знанням із курсу «Актуальні проблеми історичної граматики української мови в середній школі»;
- здатність правильно зіставляти джерела мовотворення української літературної мови;

- уміння розуміти і коментувати зміст писемних пам'яток;
- характеристику національно-мовної позиції персоналій і їхню роль у творенні української літературної мови.

Основні **завдання** курсу передбачають:

- розкриття етапів виникнення та розвитку української літературної мови;
- характеристику ідейно-філософського тла в межах кожного часового зрізу та його мовне втілення;
- ознайомлення з джерелами творення української літературної мови кожного періоду;
- аналіз основних мовних рис на основі текстів з оригіналів українських писемних пам'яток відповідно до соціокультурного періоду;
- з'ясування стилістичних особливостей конкретного тексту;
- виявлення причин взаємодії української літературної (писемної) мови з іншими слов'янськими та неслов'янськими мовами та наслідки міжмовних контактів;
- висвітлення ролі і місця мови в системі суспільних цінностей крізь призму персоналій;
- виокремлення найхарактерніших досліджень провідних науковців-лінгвістів, істориків, філософів, письменників, культурних діячів, позиція і погляди яких вплинули на літературне мовотворення.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

- Теоретико-методологічні засади і поняття курсу української літературної мови в історичному аспекті;
- Принципи і критерії періодизацію історії української літературної мови, основні етапи її становлення;
- Основні джерела вивчення української літературної мови в історичному аспекті;
- Внутрішньомовні процеси, явища та позамовні чинники, що характеризують стан української мови в кожний окремо означений період;
- Основні наукові праці лінгвістів з історії української літературної мови;
- Стан та перспективи дослідження української літературної мови в історичному аспекті.

вміти:

- Ілюструвати синтез традиційного і новаторського у мові на основі текстів різних жанрів і періодів;
- Критично аналізувати й оцінювати літературно-писемні й друковані пам'ятки;
- Коментувати і виявляти у текстах ознаки різних правописних систем;
- Характеризувати позицію, роль і вплив історичних постатей (словесників, лексикографів, письменників) на розвиток української літературної мови.

2. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Староукраїнський період в історії формування української літературної мови.

Тема 1. Українська літературна мова в історичному аспекті як навчальна дисципліна. Предмет, завдання, значення курсу. Інтердисциплінарність дослідження української літературної мови в історичному аспекті, зумовленість її динаміки соціокультурними чинниками. Поняття “літературна мова”, його ознаки (кодифікованість норм, загальноприйнятність, поліфункційність, стильова диференціація). Синонімні назви на позначення літературної мови в різні періоди її функціонування. Основні джерела вивчення та творення української літературної мови. Періодизація історії української літературної мови, відмінності у виділенні меж історико-мовних періодів.

Тема 2. Мовна ситуація в Київській Русі. Літературні мови цього періоду. Термінологічна варіативність у позначенні літературних мов Київської Русі. Співіснування і взаємодія

української літературно-писемної мови (давньоукраїнської) та старослов'янської (церковнослов'янської української редакції). Етапи становлення книжної традиції в Київській Русі. Специфіка проникнення народного в писемну традицію середньовічної культури: опозиція книжне/некнижне, релігійне/світське, культурне/побутове - на основі дослідження пам'яток пропонуваного періоду. Адаптація книжних форм під впливом живого народного мовлення.

Тема 3. Загальна характеристика староукраїнської літературно-писемної мови (XIV-XVII ст.) Руська мова у Великому Литовському Князівстві та в Речі Посполитій і її офіційний статус. Традиції і розвиток ділового письменства на слов'янських землях та в Україні. Тенденція до архаїзації літературної мови, зумовлена другим південнослов'янським впливом та його наслідки. Релігійно-національне і культурне відродження другої половини XVI - першої половини XVIIст. та його вплив на мовну ситуацію в Україні. Роль бароко в розвитку виражальних засобів української мови, жанрового розмаїття багатства поетичних форм, увиразненості можливостей індивідуального пізнання і творчих особистостей у староукраїнській літературній мові XVI-XVII ст. Вплив культурно-освітніх осередків, книгодрукування на мовну ситуацію в Україні. Культурна прецедентність перекладів конфесійних текстів староукраїнською мовою у другій половині XVI ст. Розвиток улм у II пол. XVII - I пол. XVIII ст.

Змістовий модуль 2. Нова українська літературна мова (кінець XVIII –XIXст.).

Тема 1. Переорієнтація української літературної мови з чернігівської основи на полтавську. Співвідношення старої книжної традиції та нової української літературної мови. Лінгвістичні критерії сформованості/формування і функціонування національної літературної мови. Творення живомовної основи літературної мови нової доби і статус середньо наддніпрянського говору в цьому процесі. Синтез традиційного і новаторського у мовотворчості Івана Котляревського. Галичина у процесах мовотворення у першій половині XIX ст.

Тема 2. Національно-мовна позиція Т.Шевченка як реформатора (за В.Русанівським) української літературної мови. Концепція літературної мови П.Куліша, його літературно-публіцистична та наукова діяльність, перекладацька праця у розбудові української літературної мови.

Тема 3. Загальні тенденції і джерела формування літературної мови у другій половині XIX ст. Цензура і заборона українського друкованого слова у підросійській Україні (Валуєвський обіжник 1863р., Емський указ 1876р. та ін.). Національне відродження в Галичині і його роль на мовотворення. Розвиток граматичної думки і словникарства у Східній Україні, увага до правопису (Київський правопис, праці П.Куліша, М.Драгоманова, Б.Грінченка). Поява наукових і науково-популярних праць, творення наукової термінології. Друга хвиля “азбучної війни”, правопис Є.Желехівського, діяльність С.Смаль-Стоцького та офіційне затвердження норм фонетичного правопису у 1893 році. Мовні дискусії. Відстоювання самотності української мови у працях М.Максимовича, І.Срезневського та ін.

Змістовий модуль 3. Функціонування української літературної мови у XX ст. - XIX ст.

Тема 1. На зламі віків (90-ті роки XIX ст. - перші два десятиліття XX ст.): розвиток і зміцнення престижу української мови. Вироблення наукового і публіцистичного стилів української мови. Припинення дії Емського указу після революції 1905р. Нові мовні дискусії 1905 – 1907 та 1912 – 1913 рр. та їх роль у становленні української літературної мови. Внесок І.Франка, Лесі Українки, М.Коцюбинського, В.Винниченка в нормалізацію української літературної мови. Становище української мови *de jure* і *de facto* у перші роки радянської влади (1920 – 1923 рр.).

Тема 2. Українська літературна мова у середині XX ст. 1933 – 1941 рр. в історії української літературної мови. Політика деукраїнізації. Початки т.зв. “марксистської філології” та її

руйнівний вплив на внутрішні закони розвитку української мови. Умови функціонування української мови у 40 – на початку 50-х років. Освітня реформа 1958р. і суспільний статус української мови.

Тема 3. Українська літературна мова у другій половині ХХ ст. Друга половина 50 – 60-ті рр. під гаслом “Захистімо українську мову!”. Проблеми української мови в контексті десталінізації суспільства. Мовно-літературно-політична діяльність шістдесятників. Росіянізація як головний напрям радянської ідеології та мовної політики 70 – першої половини 80-х років. Основні тенденції розвитку української мови 90-х років.

Тема 4. Сучасний стан та проблеми українського літературного мовотворення, динаміка граматичних та лексичних норм. Літературна норма і усні форми функціонування української мови, „суржик” як патологічне мовне явище. Проблема збереження самобутності української мови при взаємодії з іншими мовами. Особливості наукового стилю. Публіцистика і художня література українською мовою. Стан і перспективи розвитку українського мовознавства в діаспорі. Актуальні питання сучасного українського мовознавства. Правописні проблеми. Проект нового правопису. та його обговорення.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												
Змістовий модуль 1. Староукраїнський період в історії формування улм												
Тема 1. УЛМ в історичному аспекті як навчальна дисципліна. Предмет, завдання, значення курсу. Поняття “літературна мова”, його ознаки. Синонімні назви на позначення літературної мови в різні періоди її функціонування. Основні джерела вивчення та творення української літературної мови. Періодизація ІУЛМ.		2	2			2						
Тема 2. Мовна ситуація в Київській Русі. Літературні мови цього періоду. Етапи становлення книжної традиції в Київській Русі.		2	2			4						
Тема 3. Загальна характеристика		8	2			10						

староукраїнської літературно-писемної мови (XIV-XVII ст.) Руська мова у Великому Литовському Князівстві та в Речі Посполитій і її офіційний статус. Розвиток улм у II пол. XVII - I пол. XVIII ст.												
Разом за змістовим модулем 1.	34	12	6			16						
Змістовий модуль 2. Нова улм (кінець XVIII – XIXст.).												
Тема 1. Переорієнтація улм з чернігівської основи на полтавську. Співвідношення старої книжної традиції та нової улм. Синтез трад. і новатор. у мовотворчості І.Котляревського. Галичина у процесах мовотворення у I пол. XIXст.		2	2			4						
Тема 2. Національно-мовна позиція Т.Шевченка. Концепція лм П.Куліша, його літературно-публіцистична та наукова діяльність, перекладацька праця у розбудові улм.		2	2			4						
Тема 3. Загальні тенденції і джерела формування лм у II пол. XIX ст. Цензура і заборона українського друкованого слова у підросійській Україні. Національне відродження в Галичині і його роль на мовотворення. Розвиток граматичної думки і словникарства у Східній Україні. Поява наукових і науково-популярних праць, творення наукової термінології. Друга		6	2			6						

хвиля “азбучної війни”. Правописні проблеми. Мовні дискусії.												
Разом за змістовим модулем 2	30	10	6			14						
Змістовий модуль 3. Функціонування улм у XX-XIXст.												

<p>Тема 1. На зламі віків (90-ті роки XIX ст. - перші два десятиліття XX ст.): розвиток і зміцнення престижу української мови. Вироблення наукового і публіцистичного стилів української мови. Нові мовні дискусії 1905 – 1907 та 1912 – 1913 рр. І.Франко, Леся Українка, М.Коцюбинський щодо нормалізації улм мови. Становище української мови de jure і de fakto у перші роки радянської влади (1920 – 1923 рр.).</p>	4	2			6						
<p>Тема 2. Улм у сер. XX ст. 1933 – 1941 рр. Політика деукраїнізації. Початки т.зв. “марксистської філології” та її руйнівний вплив на внутрішні закони розвитку української мови. Умови функціонування української мови у 40 – на початку 50-х років. Освітня реформа 1958р. і суспільний статус української мови.</p>	2				2						
<p>Тема 3. Улм у II пол. XX ст. Проблеми української мови в контексті десталінізації суспільства. Діяльність шістдесятників. Росіянізація. Основні тенденції розвитку української мови 90-х років.</p>	2	2			2						

Тема 4. Сучасний стан та проблеми українського літературного мовотворення, динаміка граматичних та лексичних норм. Літературна норма й усні форми функціонування української мови, „суржик”. Особливості наукового стилю. Правописні проблеми. Проект нового правопису. та його обговорення.		2				2						
Разом за змістовим модулем 3	26	10	4			12						
Усього годин	90	32	16			42						

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Зіставлення різних періодизацій ІУЛМ, визначення відмінностей у виділенні меж історико-мовних періодів, їхня аргументація. Мовно-стилістичний аналіз пам'яток києворуського періоду: “Слово о полку Ігоревім”, “Руська правда”, берестяні грамоти, “Повчання Володимира Мономаха дітям”, “Повість минулих літ”, церковні проповіді та ін.	2
2.	Актова мова XIV – XV ст. Виявлення ознак української мови у грамотах XIVст., структура грамот, лексичні особливості.	2
3.	Мовна палітра українських різножанрових текстів XV – першої половини XVII ст.: Пересопницького Євангелія, Учительних Євангелій та ін. (роль перекладів конфесійних текстів староукраїнською мовою).	2
4.	Мовний аналіз різножанрових писемних текстів другої половини XVII – XVIII ст.: Творчість І.Некрасевича, К.Зиновієва, Г.Сковороди у контексті розвитку української мови.	2
5.	І.Котляревський та його роль в історії української літературної мови, мовний аналіз творів. Граматика О. Павловського.	2
6.	Джерела мовотворення в українській літературній мові XIX ст. Мовотворчі завдання поетів-романтиків.	2
7.	І.Франко, Б.Грінченко, М.Драгоманов, Олена Пчілка, Леся Українка, М.Коцюбинський та ін. та їхня роль у творенні української літературної мови.	2
8.	Мовні дискусії 90-их років XIX ст. Розвиток публіцистичного і наукового стилів української літературної мови.	2
		16

7. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1		
2		
...		

8. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Походження письма і літературно-писемної мови у східних слов'ян. Глаголиця і кирилиця, різновиди кириличного письма.	2
2.	Загальна характеристика мови окремих груп пам'яток Київської Русі.	2
3.	Взаємодія руської літературно-писемної мови з іншими слов'янськими та неслов'янськими мовами (польською, чеською, латинською), розширення лексичного складу, іншомовні запозичення в офіційно-діловій та інших сферах. Питання про український та білоруський варіанти руської мови.	2
4.	Староукраїнська літературна мова XIV – першої половини XVI ст. Аналіз складу грамот XIV-XVст., їхня структурна організація, усталеність, можлива варіативність, лексичні, морфологічні особливості.	2
5.	Значення актової мови в історії розвитку української літературної мови. Тексти юридично-ділового стилю. Відбиття особливостей руської літературно-писемної мови у “Словнику староукраїнської мови XIV – XV ст.”.	2
6.	Вплив позамовних чинників на утвердження нових тенденцій у розвитку літературно-писемної мови. Розвиток шкільної освіти на українських теренах. Ідеї Відродження та Реформації та їхній вплив на мовотворення. Дискусії навколо мовних проблем в Італії, відгуки цих дискусій на українському ґрунті.	2
7.	Особливості мови полемічної літератури XVI – першої половини XVII ст.; компоненти публіцистичного, релігійного, художнього та розмовно-побутового стилів у творах Івана Вишенського. Драматичні твори (шкільна драма та інтермедія) у процесі формування літературно-писемної мови. Натуралістичне копіювання живої розмовної мови (проста мова) в інтермедіях Якуба Гаватовича та інших письменників як стилістичний засіб комічного. Народнорозмовні елементи у віршованих творах. Особливості мови ділових документів, експансія польської та латинської мов у системі офіційно-ділового письменства.	2
8.	Вплив культурно-освітніх осередків та друкування на мовну ситуацію в Україні у XVI – другій половині XVII ст. Руська мова в граматах і словниках.	2
9.	Розвиток літератури народною мовою (кін. XVIIIст.).	2
10.	Революція 1848 року в Австрійській імперії та її вплив на національне самоствердження українців.	2
11.	Заснування кафедри української словесності у Львівському університеті, роль «Руської трійці» у національно-культурному	2

	відродженні Галичини загалом і мови зокрема. Галицькі граматики першої половини XIX ст.	
12.	Правописні норми на Лівобережжі та в Галичині у XIX ст.	2
13.	Позиції лінгвістів щодо проблеми спадкоємності старої писемної традиції в новій українській літературній мові.	2
14.	Явище «мовної котляревщини».	2
15.	Характеристика нормування української мови в граматиках (Є.Тимченка, А.Кримського, Г.Шерстюка, О.Курило).	2
16.	Джерела мовотворення української літературної мови у II пол. XIX – поч. XX ст.	2
17.	Розширення сфер уживання української мови та зростання її престижу в добу Визвольних змагань 1919 – 1920 рр. Внесок Б.Грінченка, М.Драгоманова у розбудову української наукової мови.	4
18.	Потреби україномовної освіти та спроби нормалізації у підручниках української мови О. Курило, О. Синявського, М. Сулими, В.Сімовича.	2
19.	Аналіз розвитку публіцистичного стилю у функціональному і нормативному аспектах, різноплановість української періодики поч. XX ст. («Дніпрові хвилі», «Українська хата», «Дзвін», «Сяйво», «Український студент», «Світло» та ін.).	2
20.	Актуальні питання сучасного українського мовознавства. Правописні проблеми. Проект нового правопису та його обговорення.	2
	Разом:	42

9. Індивідуальні завдання

10. Методи навчання

Курс «Українська літературна мова в історичному аспекті» передбачає застосування порівняльно-історичного методу, що виявляється у таких прийомах:

- Характеристика й зіставлення ролі й статусу мови в різні часові зрізи з урахуванням мовних явищ;
- визначення відносної хронології мовних фактів.

Застосовано метод міждисциплінарного дослідження, що полягає у залученні даних із історії, філософії, літературознавства, релігієзнавства, політології.

Метод спостереження передбачає роботу з власне джерелами і науковими розвідками зазначеної проблематики.

11. Методи контролю

1. Тестовий поточний контроль.
2. Проект-презентація.
3. Іспит.

12. Розподіл балів, які отримують студенти

Приклад для заліку

Приклад для екзамену

Поточне тестування та самостійна робота										Підсумковий тест (екзамен)	Сума
Змістовий модуль 1			Змістовий модуль 2			Змістовий модуль 3				50	100
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T8	T9	T10	T11		
5	5	5	5	5	5	5	10	3	2		

T1, T2 ... T12 – теми змістових модулів.

Приклад за виконання курсового проекту (роботи)

Пояснювальна записка	Ілюстративна частина	Захист роботи	Сума
до _____	до _____	до _____	100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

13. Методичне забезпечення

- Програма з історії української літературної мови /Уклала Добосевич У.Б. – Львів:Видавничий центр ЛНУ ім. І.Франка, 2005. – 12с.
- Методичні вказівки для самостійної роботи з історії української літературної мови/Уклала Добосевич У.Б. – Львів:Видавничий центр ЛНУ ім. І.Франка, 2005. – 56с.

14. Рекомендована література

Базова

Підручники

- Огієнко І.(Іларіон). Історія української літературної мови. - К.,1995.
- Плющ П.П. Історія української літературної мови. - К.,1971
- Чапленко В. Історія нової української літературної мови (17ст. -1933).- Нью-Йорк,1970.
- Курс історії української літературної мови / За ред. І.Білодіда.- У 2-х т. – К.,1958. – Т.1.; Т.2 – К., 1961.
- Русанівський В.М. Історія української літературної мови. – К.,2001.

Практичні посібники

- Бабич Н.Д. Історія української літературної мови: Практичний курс. - Львів,1993.
- Блик О.П. Історія української літературної мови: Практичні заняття. - К.,1987.
- Конобродська В. Історія української літературної мови. Практичні заняття. – Житомир,2002.
- Ніка О. Історія української літературної мови. – К., 2014.

Хрестоматії

- Тимошенко П.Д. Хрестоматія матеріалів з історії української літературної мови: У 2-х ч. - К.,1959, 1961.
- Історія української мови: Хрестоматія/ Упор. С.Я.Єрмоленко, А.К.Мойсієнко. - К.,1996.
- Історія українського правопису XVI – XX століття: Хрестоматія/ Упор. В.В.Німчук, Н.В. Пуряєва. – К.,2004.

Допоміжна

1. Ажнюк Б. Національна ідентичність і мова в українській діаспорі//Сучасність. - 1999. - № 3. - С.128-140.
2. Бідер Г. Українська мова в Габсбурзькій монархії//Мовознавство. – 1997. - №1.
3. Горбач О. Засади періодизації історії української літературної мови й етапи її розвитку// Другий міжнародний конгрес україністів. Мовознавство. Доповіді і повідомлення. – Львів,1993.- С.8-12.
4. Єдлінська У. Ділова мова XIV - XVст. в українському мовотворчому процесі// Другий міжнародний конгрес україністів. Мовознавство. Доповіді і повідомлення. - Львів,1993.- С.17-22.
5. Житецький П.Г. “Енеида” Котляревского и древнейший список ее в связи с обзором малорусской литературы XVIII века// Житецький П.Г. Вибрані праці. Філологія. - К.,1987.
6. Жовтобрюх М. Нарис історії українського радянського мовознавства (1918-1941). – К.,1991.
7. Жовтобрюх М. Староукраїнські грамоти як пам'ятки літературної мови// Мовознавство. – 1976. - №4. – С.6-10.
8. Жовтобрюх М.Мова української періодичної преси (кінець XIX – початок ХХст.) – К.,1970.
9. Кобилянський Б. Мова Григорія Сковороди// Кобилянський Б. Лекції з історії української літературної мови. - Львів,1965.
10. Куць О.М. Мовна політика в державотворчих процесах України. – Харків,2004.
11. Левченко Г.А. Нариси з історії української літературної мови першої половини XIX ст. - К.-Х.,1946. - С.107-140.
12. Мазурик Д. Сучасні тенденції в оновленні лексики української літературної мови// Вісник ЛНУ. Серія філологічна. – Вип..29. – Львів, 2000. – С.177-182.
13. Масенко Л. До проблеми спадкоємності старої писемної традиції в новій українській літературній мові// Мовознавство. - 1995. - № 4-5.
14. Масенко Л.Мова і суспільство. Постколоніальний вимір. – К.,2004.
15. Матвіяс І. Українська літературна мова і територіальні діалекти в їх взаємодії на різних історичних етапах //Українська літературна мова в її взаємодії з територіальними діалектами. К.,1977. - С.5-31.
16. Муромцева О.Г. Розвиток лексики української літературної мови в другій половині XIX - на початку ХХст. - Х.,1985.
17. Німчук В. Періодизація як напрямок дослідження генезису та історії української мови.// Мовознавство. – 1997. - №6; 1998. - №1.
18. Німчук В. Початки літературних мов Київської Русі // Мовознавство. - 1982. - № 2. - С.21-31.
19. Німчук В.В. Мовознавство на Україні в XIV - XVIIст. - К.,1985.
20. Німчук В.В. Староукраїнська лексикографія у її зв'язках з російською та білоруською. - К.,1980.
21. Передрієнко В. Формування української літературної мови XVIII ст. на народній основі. - К.,1979.
22. Півторак Гр. Мовна ситуація в Київській Русі та її вплив на давньоруську периферію // Мовознавство. - 1997. - № 4-5. - С.3-10.
23. Півторак Гр. Походження українців, росіян, білорусів та їхніх мов . Міфи і правда про трьох братів слов'янських зі «спільної колиски». – К.,2001. – С.54-97.
24. Статєєва В. Українські письменники про проблеми літературної мови та мовознавства кінця XIX - початку ХХ ст.- Ужгород,1997.
25. Стишов О. Особливості розвитку лексичного складу української мови кінця ХХст.(на матеріалі мови засобів масової інформації). – К.,2003.
26. Ткаченко О. Українська мова і українська культура// Українська мова. – 2003. - № 1, – С.3-13, № 2. – С.3-22 та №3-4. – С.3-17.
27. Чепіга І. Концепція літературної мови староукраїнських книжників XVI - першої половини XVII ст.// Жанри і стилі в історії української літературної мови. - К.,1989. - С.79-93.
28. Чепіга І. Народнорозмовні елементи у мові українських ділових текстів XVI - першої половини XVII ст. //Мовознавство. - 1992. - № 6. - С.3-11.

29. Шевельов Ю. Внесок Галичини у формування української літературної мови. - Львів-Нью-Йорк,1996. - С.27-108.
30. Шевельов Ю. Українська мова в першій половині двадцятого століття (1900-1941). Стан і статус.- Чернівці,1998. - С.113-139.
31. Шевельов Ю.Традиція і новаторство в лексиці і стилістиці І.П.Котляревського. - Чернівці, 1998.

15. Інформаційні ресурси

Інтернет-ресурси: www.litopys.org.ua; сайт «Електронна бібліотека ukrainika» : <http://irbis-nbuv.gov.ua>; www.diasporiana.org.ua.